

однієї теми, що сприяє інформаційному збагаченню сприймання, мислення і почуттів учнів за рахунок залучення цікавого матеріалу, що також дає змогу з різних сторін пізнати якесь явище, поняття, досягти цілісності знань.

Ідея інтегрованого навчання нині надзвичайно актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині можливості самостійно досягти тієї чи іншої життєвої цілі, творчо самостверджуватися у різних соціальних сферах [3; с. 122].

Інтеграція – важлива умова сучасної науки й розвитку цивілізації в цілому. Адже нинішня стадія наукового мислення дедалі більше характеризується прагненням розглядати не окремі ізольовані об'єкти, явища життя, а їх більш чи менш широкі єдності. Це вимога об'єднання в ціле певних частин чи елементів вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого можливо сформувати в учнів соціокультурну компетентність.

Ефективним засобом її формування є міжпредметні зв'язки (з історією, етикою, математикою, літературою, географією, риторикою, живописом, музикою тощо), що характеризуються собою короткими принагідними вкраплення в урок відомостей з матеріалу інших предметів, які сприяють глибшому сприйманню, осмисленню виучуваного поняття або явища. Цей методичний прийом служить хоч і важливим, але допоміжним засобом, адже він лише певною мірою об'єднує знання школярів з різних предметів. Упроваджуючи міжпредметні зв'язки, кожний учитель формує в учнів насамперед знання зі свого предмета, а не про світ у цілому.

Тому в навчальній практиці, зокрема у вивченні української мови, доцільно ширше впроваджувати, розвивати інтегроване навчання як необхідний, важливий етап для подальшої інтеграції навчальних предметів, для формування компетенцій.

Через інтеграцію здійснюється компетентнісний підхід до навчання, тому учень сам у змозі обирати фундаментальні знання з різних предметів з максимальною орієнтацією на суб'єктивний досвід, що склався в нього під впливом як попереднього навчання, так більш широкої взаємодії з навколишньою дійсністю.

Саме інтеграція словесної творчості з різними видами діяльності дає можливість сформувати в учня здатність сприймати предмети та явища довкілля різнобічно, емоційно й водночас системно [2; с. 22]. Організація спостережень у процесі гри, спілкування з довкіллям, ознайомлення з музичним, живописним чи літературним твором є істотною проблемою в методиці інтегрованого уроку. Застосування інтегративного підходу на уроках української мови позитивно позначається на результативності формування в школярів мовленнєвих навичок. Вони характеризуватимуться вищою системністю, набуватимуть узагальненості, комплексності, усвідомленості.

Основними методичними принципами, які забезпечують інтеграцію завдань з мови, вважаються такі:

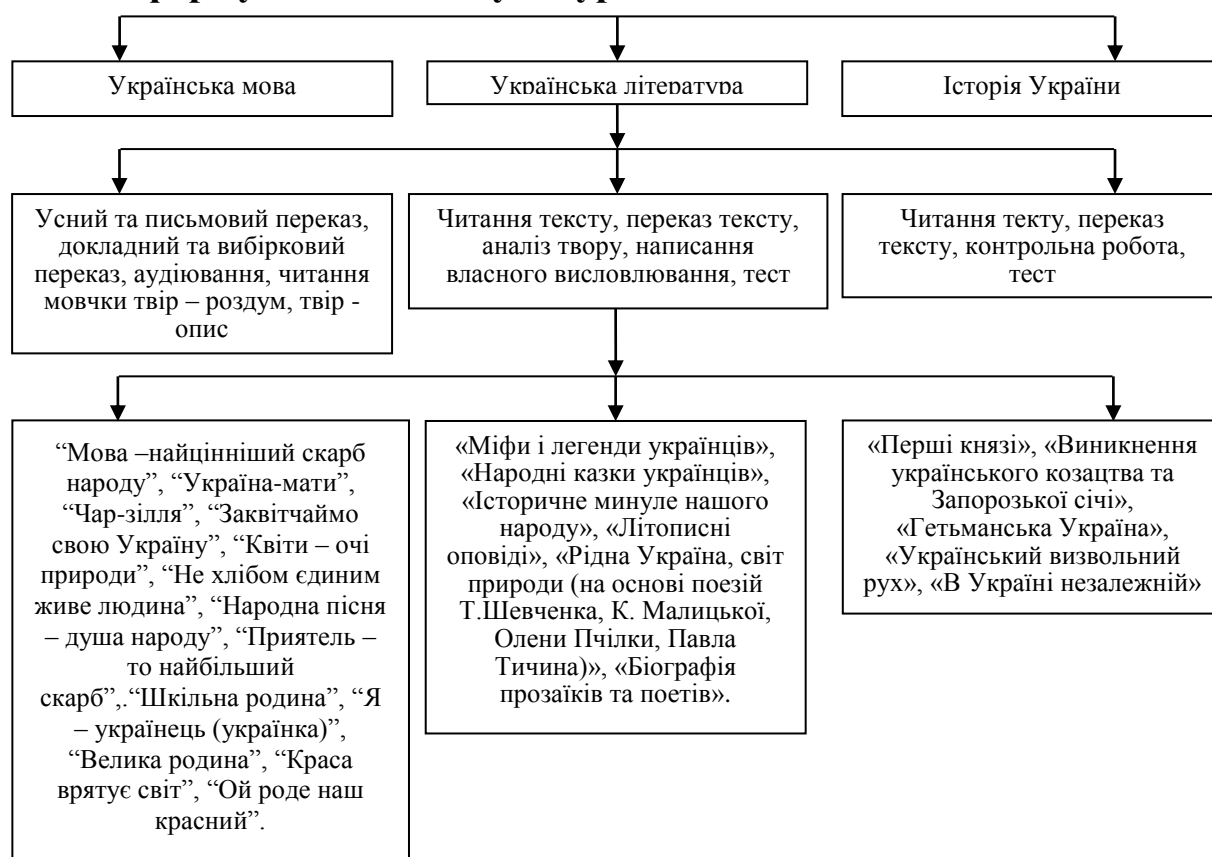
– постійний взаємозв'язок теоретичних відомостей (знань) з їх застосуванням; мовні знання в системі опанування мови є не самоціллю, а важливим засобом формування, вираження й удосконалення думки;

– активний характер навчання: опанування мови має стати активним процесом, який забезпечить органічне поєднання всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності – слухання, аудіювання, читання й письмо;

– мовні знання, мовленнєві уміння й навички слід розглядати як умову й компонент розвивального навчання [1, с. 7].

Оскільки програмою передбачена певна кількість усних та письмових уроків розвитку зв'язного мовлення, можна з'єднати їх в інтегрованому занятті, бо на кожному з них задіюємо всі види мовленнєвої діяльності: учні переказують тексти різних стилів та типів мовлення, створюють усні та письмові висловлювання (твір-розповідь, твір-опис, твір-роздум, діалог, словесне малювання). І, таким чином, треба побудувати інтегровану модель шкільного курсу формування соціокультурної компетентності з трьох навчальних дисциплін – української мови та української літератури, історії України, щоб учитель міг побачити, які види роботи, які тексти допомагатимуть йому сформувати зазначену компетентність. Отже, перший блок позначатиме предмет, другий – у яких видах роботи формується соціокультурна компетентність, третій – теми висловлювань учнів, відповідно до програми, які допомагають сформувати ключові освітні компетенції.

Модель формування соціокультурної компетентності п'ятикласника

Отже, на основі моделі бачимо, що цілісну україномовну особистість можна сформуванати лише за допомогою інтегративного підходу.

У шкільному курсі мови вивчаються загальномовознавчі питання, які мають важливе освітнє, світоглядне, виховне значення. Соціокультурна компетентність формується на основі знань, що здобуто з різних предметів. Матеріалом для спостережень, аналізу й узагальнень повинна стати і мовна практика учнів з усіма її позитивними та негативними явищами.

Зважаючи на те, що в процесі мовлення доводиться вирішувати проблеми, пов'язані зі змістом висловлювання, його побудовою і мовним оформленням, необхідно застосовувати такі види роботи, які б формували певне комунікативне уміння. Близький до тексту переказ орієнтує лише на відтворення змісту, композиції, навіть мовних засобів. Твір за опорними словами вимагає осмислення змісту і продумування композиції. Твір за картиною формує уміння сприймати зміст, виражений засобами живопису, тут бачимо зв'язок з мистецтвом, і передати його засобами мови. Переклад вимагає добору еквівалентів до того, що висловлено мовою оригіналу. Отже, необхідно кожному виду роботи знайти найбільш доцільне для нього місце.

Створення системи розвитку зв'язного мовлення – завдання складне. Необхідно враховувати ряд чинників: формування комунікативних умінь (осмислення теми і головної думки, добір і систематизація матеріалу, що здобуті не лише на уроках мови, а й на уроках історії та літератури, реалізація задуму, удосконалення написаного), оволодіння усною і писемною формою висловлювань, типами і стилями мовлення. Усе це зумовлює багатогранність навчальної роботи. Однак у вирішенні всієї різноманітності проблем не може бути черговості – їх необхідно вирішувати комплексно. Найзручніше інтегрувати знання школярів на уроках розвитку зв'язного мовлення.

У чинній програмі з української мови передбачено в 5 класі ґрунтовно працювати над поняттям про текст, його теми та основної думки, сформуванати елементарні уявлення про основні типи та стилі мовлення. Загалом програмою передбачено тридцять два уроки розвитку зв'язного мовлення. Це письмові та усні, вибіркові та докладні перекази, читання мовчки та аудіювання тексту, твори-роздуми та твори-описи.

Провідну роль у створенні системи розвитку зв'язного мовлення відіграють використовувані на уроках тексти. Вони формують в учнів граничну чіткість і точність висловлення. Знання, здобуті на уроках розвитку зв'язного мовлення будуть допомагати п'ятикласникові не лише з української мови, а й можуть бути використані на уроках української літератури та історії.

Отже, інтегративні зв'язки дають змогу поглибити вивчення матеріалу без додаткових затрат, реалізувати взаємну систематизовану узгодженість, стимулювати учнів до використання набутих знань у повсякденній практиці та формують соціокультурну компетенцію п'ятикласників.

Список використаних джерел:

1. Біляев О. Інтегровані уроки рідної мови // Дивослово. – 2003. – № 5. – С. 6-10.

2. Кобцев Д. А. Інтегроване навчання на уроках української мови: англійська мова, російська мова, українська література, зарубіжна література, історія України, етика. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 299 с.

3. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко. – К.: Вид. А.С.К., 2002. – 252 с.

4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник. – К.: Вид. А.С.К., 2004. – 192 с.

5. Пометун О. Сучасний урок. Інтегративні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2004.

Поздрань Ю.В.

аспірант,

Інститут української мови

Національної академії наук України

**МАТЕРІАЛИ ПОЛЬОВИХ ЗАПИСІВ ЯК ОДНЕ З ДЖЕРЕЛ
«РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА»
ЗА РЕДАКЦІЄЮ А.Ю. КРИМСЬКОГО ТА С.О. ЄФРЕМОВА**

Важливим досягненням української перекладної лексикографії 20-х років ХХ ст. став «Російсько-український словник» за редакцією А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова (далі – РУС), який більшість сучасних українських лінгвістів визнають одним із найкращих словників ХХ ст. Джерельна база РУСа представлена авторитетними працями різних стилів і жанрів, матеріалами польових записів та кращими зразками усної народної творчості, що об'єктивно відображали тодішній стан розвитку української літературної мови.

Опису джерельної бази РУСа у критичних розвідках приділено недостатньо уваги. Зокрема Л. С. Паламарчук [6] та П. Й. Горецький [3] відзначають, що для укладання української частини реєстру словника найповніше було використано українську класичну літературу та фольклорно-етнографічні джерела. Б. К. Галас заналізував записи, зроблені А. Ю. Кримським на Звенигородщині, як одне з основних джерел РУСа [2].

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю встановлення відповідності джерельної бази словника його дескриптивній нормативності через залучення до української частини реєстру лексики, яка функціонувала на території всієї тогочасної України.

Матеріали польових записів за кількістю цитування у РУСі перебувають на другому місці – 15,15% (5319 покликань) (порівняймо з покликаннями на художню літературу: 66,5%)* (*Підрахунки здійснено на основі приступних трьох томів РУСа (четвертий, як відомо, було знищено ще на етапі видання у 30-х роках ХХ ст.)). Таку тенденцію спостерігаємо й у «Словарі української мови» за редакцією Б. Д. Грінченка (далі – СлГр), оскільки автор вважав, що слова, записані «від народу», також дуже цінні, але вони посідають друге